

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента Мердової Ольги Миколаївни на дисертаційне дослідження Максимової Маргарити Костянтинівни на тему «Адміністративно-правове забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право» у разовій спеціалізованій вченій раді

Актуальність обраної теми

Однією з умов побудови демократичної держави є забезпечення прав та свобод людини. Рівень життя та цивілізованості держави визначається тим, як живуть у ній діти, ступенем суспільної уваги до них та їх правової захищеності. Реальна ситуація стосовно дітей, що склалася сьогодні в Україні, далека не тільки від стандартів цивілізованості, але й реальних можливостей суспільства. Тож однією з перешкод на шляху розбудови в Україні демократичного суспільства є й різноманітні порушення прав дітей. Проблема реальності та захисту прав неповнолітніх останнім часом набуває особливого змісту.

Визначаючи охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення її національної безпеки, чинне законодавство в купі із розгалуженою системою суб'єктів публічного адміністрування покликано сприяти розширенню соціально-правових гарантій дітей, забезпеченню фізичного, інтелектуального, культурного розвитку молодого покоління, створенню соціально-економічних і правових інститутів з метою захисту прав та законних інтересів дитини в Україні.

Попри значні зусилля держави у забезпеченні повноцінного розвитку дітей, охороні їх прав та законних інтересів, які реалізовані у тому числі у значному масиві різноманітних цільових програмах дій та підтримки, соціальних стратегіях, законодавчих ініціативах, спрямованих на захист прав

дитини за місцем її проживання, підтримку сімей з дітьми, які потрапили в складні життєві обставини, постраждалих внаслідок воєнних дій чи збройних конфліктів тощо, реалії сьогодення засвідчують негативну динаміку поширення як адміністративних проступків у цій сфері, так і злочинних проявів.

Саме тому, питання охорони дитинства набувають не аби якої актуальності. Пов'язано це із цілою низкою проблемних моментів, що виникають у сфері реалізації дитиною права на безпечні умови життя. По-перше, відсутність належного нормативно-правового врегулювання адміністративно-правових заходів охорони дітей породжує чисельні неузгодженості з нормами раніше прийнятих нормативно-правових актів, а в деяких випадках і прогалини в законодавстві, що негативно позначається на правозастосовній діяльності уповноважених правоохоронних органів; по-друге, впроваджуються нові методи роботи в діяльності суб'єктів адміністративно-правової охорони дитинства, які не мають належного методично-практичного забезпечення у вигляді роз'яснень, узагальнень правозастосовної практики, що породжує проблеми пов'язані з їх реалізацією, по-третє, наявність потреби вдосконалення форм і методів захисту прав та законних інтересів дітей, насамперед в умовах дії правового режиму воєнного стану, пов'язаного із збройною агресією РФ проти України. І цей перелік не є вичерпним. У зв'язку з чим, зазначені аспекти обумовлюють необхідність проведення ґрунтовних наукових досліджень ювенальної проблематики, метою яких повинно стати вироблення дієвих заходів як правового, так і організаційного характеру, спрямованих на підвищення ефективності адміністративно-правової охорони дитинства у сучасних умовах.

Виходячи з цього, тема рецензованого наукового дослідження М.К. Максимової є цілком актуальною і своєчасною з огляду на потреби адміністративно-правової науки та практику діяльності суб'єктів адміністративно-правової охорони дітей в Україні.

Про актуальність теми дисертації М.К. Максимової свідчить також її відповідність виконанню положень Плану заходів з виконання Програми

діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04 березня 2015 р. № 213-р., Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки і плану заходів з реалізації її I етапу, схвалених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 526-р та загальноуніверситетської наукової теми «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульовані у дисертації

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими з точки зору логіки та методології наукового дослідження. Їх отриманню передувала значна робота з аналізу наукових джерел, в яких висвітлюються питання дослідження адміністративно-правових засад забезпечення повноцінного розвитку дітей, охорони їх прав та законних інтересів.

Використовуючи порівняльно-правовий, логіко-семантичний, формально-юридичний метод, методи аналізу та синтезу, класифікації та групування, метод моделювання, індуктивний та дедуктивний методи, а також соціологічні прийоми отримання інформації: аналіз документів, статистичні аналізи проведено теоретичне узагальнення наукових розробок і позицій провідних вчених, що дозволило здобувачеві сформулювати низку важливих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено опрацюванням значного обсягу використаних джерел – 277 найменувань.

Комплексність і системність дослідження зазначеної проблематики демонструє структура дисертації М.К. Максимової. Так, розглядаючи у першому розділі загальнотеоретичні основи правового забезпечення реалізації

дитиною права на безпечні умови життя дисертантка з'ясувала витoki, сучасний стан та соціальну обумовленість правової охорони дитинства, обґрунтувала доцільність визнання безпеки дитини в якості пріоритетного об'єкта адміністративно-правового забезпечення, що здійснюється спеціальною системою органів державної влади, місцевого самоврядування та окремих інституцій громадянського суспільства, та спрямоване за рахунок завдань, принципів, основних напрямів та механізмів на створення соціально-політичних, правових, організаційно-управлінських, інноваційно-технологічних, кадрових, фінансово-економічних умов та гарантій фізичного, інтелектуального, культурного розвитку дітей, забезпечення і захисту їх прав та законних інтересів. Також у першому розділі нею визначено поняття, мету та завдання адміністративно-правового забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя.

Другий розділ присвячено дослідженню особливостей організаційно-правового механізму забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя, у результаті чого висвітлено сучасний стан нормативно-правового забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя, відповідних суб'єктів та їх адміністративно-правовий статус, а також адміністративно-правові гарантії функціонування такого механізму. Окрему увагу у розділі приділено діяльності правоохоронних органів як спеціальних суб'єктів адміністративно-правової охорони прав та законних інтересів дітей.

І вже у третьому розділі авторкою здійснюється ґрунтовне дослідження проблем охорони дитинства в сучасних умовах та визначаються пріоритетні напрями оптимізації адміністративно-правового забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя, у тому числі з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду. З огляду на це, рецензоване наукове дослідження є логічним і таким, що відповідає меті та завданням, а його цілісність забезпечується належним структуруванням матеріалу.

Про обґрунтованість та достовірність основних результатів дисертаційної роботи свідчить також рівень їх практичного впровадження у наукову

діяльність та навчальний процес.

Основні наукові положення і висновки рецензованої дисертаційної роботи відображено у тринадцяти наукових публікаціях, п'ять з яких опубліковані у наукових фахових виданнях України, а також у восьми тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право» і надають авторові право публічного захисту дисертації.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, основними публікаціями дозволяє визнати, що достовірність її результатів не викликає сумніву. Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи визначається тим, що вона є одним із перших у вітчизняній науці адміністративного права комплексних досліджень адміністративно-правового забезпечення повноцінного розвитку дітей, охорони їх прав та законних інтересів. В роботі теоретично обґрунтовуються та переконливо підтверджуються емпіричними даними висновки, рекомендації та положення, які відрізняються новизною та перспективністю. Значну частину результатів дослідження одержано вперше, окремі положення набули подальшого розвитку та удосконалення.

Погоджуючись у цілому з усіма, визначеними авторкою науковими положеннями, висновками та пропозиціями, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на деяких з них.

Заслуговує на схвалення та підтримку позиція дисертантки щодо необхідності чіткого лексично-змістовного формулювання у законодавстві термінів «безпека дитини», «безпечне дитинство», «забезпечення безпеки дитини», «міжвідомча взаємодія в інтересах дітей», «взаємодія в інтересах дітей», «взаємодія державних органів в інтересах дітей», «правові основи

безпеки дітей», «дитинствозбереження», «інформаційна безпека дітей», «безпечне освітнє середовище», «безпека дітей в дорожньому русі», «дитячий дорожньо-транспортний травматизм», «безпека дітей у громадських місцях», «безпека дитячого відпочинку», «середовище, безпечне для дітей» (с. 61).

Переконливою є позиція авторки щодо класифікації нормативно-правових актів, які в сукупності складають нормативне забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя, серед яких ті, що визначають: 1) загальні засади забезпечення безпеки і благополуччя дитини; 2) правовий статус суб'єктів забезпечення безпеки дитини; 3) організаційно-правовий механізм забезпечення дітей медичною допомогою; 4) організаційно-правовий механізм взаємодії суб'єктів забезпечення безпеки дитини; 5) правові засади запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей; 6) стратегічно-планувальні заходи щодо захисту прав та інтересів дітей і підлітків; 7) фінансово-економічні засади реалізації заходів щодо забезпечення прав та законних інтересів дітей; 8) окремі напрями охорони дитинства та реалізації дітьми права на безпечні умови життя; 9) особливості застосування заходів адміністративної відповідальності за порушення прав та законних інтересів дітей (с. 191-192).

Під час дослідження інституційних засад адміністративно-правового забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя суб'єктів такої діяльності автором розподілено на суб'єктів: загальної, міжгалузевої, галузевої, спеціальної правоохоронної та громадсько-самоврядної компетенції. Окрему увагу авторкою приділено міжвідомчій взаємодії та координації діяльності суб'єктів охорони дитинства, де наголошено про її неефективність, що, у свою чергу, призводить до порушення норм забезпечення дитячого благополуччя.

Глибоко аналізуючи наукові напрацювання сучасних представників юридичної науки у підрозділі 2.4, М.К. Максимова сформулювала власну позицію щодо характеристики інноваційно-інформаційних гарантій забезпечення реалізації права дитини на безпечні умови життя, які спрямовані на подолання деструктивних чинників, що негативно впливають на формування

безпекового середовища дитини у сфері використання інформаційно-комунікативних технологій. Система таких гарантій передбачає розробку й впровадження інноваційних підходів за різними напрямками забезпечення дітей від зовнішніх та внутрішніх загроз; впровадження ефективних технологій публічно-правового забезпечення прав дітей; удосконалення технологій соціальної роботи з дітьми різних категорій тощо (с. 141).

Окремо увагу в дослідженні приділено удосконаленню адміністративно-деліктного законодавства у сфері забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя, в їх числі щодо: а) визначення підвідомчості правопорушень, адміністративна відповідальність за які передбачена статтею 180 КУпАП, у разі вчинення цих правопорушень батьками неповнолітнього або особами, які їх замінюють; б) закріплення обов'язкової участі під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 184 КУпАП, законного представника або педагога тощо.

Отже, сформульовані в роботі положення мають авторський характер та репрезентують індивідуальне бачення механізму захисту прав дітей в умовах сьогодення. На мій погляд, вони можуть слугувати плідним підґрунтям для подальших досліджень, присвячених тематиці охорони дитинства в цілому засобами адміністративного права.

Висновки і рекомендації дисертації характеризуються високим рівнем достовірності. Про це свідчать позитивні відгуки авторитетних вчених-адміністративістів; успішна апробація на кафедральних заходах, науково-практичних конференціях.

Загалом, викладене свідчить про такі позитивні риси рецензованої дисертаційної роботи, як актуальність, наукова новизна, практична значущість, методологічна обґрунтованість та доступність для сприйняття. Робота М.К. Максимової є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, яке полягає у визначенні теоретичних засад, способів, механізмів та особливостей адміністративно-правового забезпечення реалізації дитиною

права на безпечні умови життя, що є важливим як для науки, так і практичної діяльності.

Дисертація виконана українською мовою. Матеріал викладається чітко, послідовно, юридично грамотно, з використанням наукового стилю. Дослідження повною мірою відповідає спеціальності 081 «Право».

Дисертацію оформлено відповідно до вимог, встановлених чинним законодавством.

В ході вивчення матеріалів дисертаційного дослідження М.К. Максимової не виявлено фактів порушення академічної доброчесності. Дисертантка коректна у здійсненні наукової полеміки, у рецензованій роботі наведені посилання на джерела інформації – ідеї, твердження, відомості, розробки, які згадані у тексті дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Поряд із зазначеними позитивними моментами у рецензованому дослідженні, як і в будь-якій по-справжньому творчій праці, в роботі М.К. Максимової містяться деякі дискусійні положення та положення, які потребують уточнення, а отже загальна позитивна оцінка дисертації не виключає певних зауважень і побажань, які носять рекомендаційний характер і можуть бути використані автором у подальших наукових дослідженнях.

1. У роботі практично не присвячено уваги ретроспективі становлення та розвитку адміністративно-правового забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя, хоча підрозділ 1.1 має за мету з'ясування витоків, сучасного стану та соціальної обумовленості правової охорони дитинства. Вважаємо, що короткий аналіз цих процесів дозволив би краще розкрити тенденції, що мають місце у досліджуваній сфері, та обґрунтувати прогнози автора на подальші перспективи публічно-правового забезпечення прав та законних інтересів дітей.

2. В межах удосконалення правових основ створення безпекового середовища дитини у сфері використання інформаційно-комунікативних

технологій видається практично необхідною пропозиція дисертантки щодо прийняття Закону України «Про безпеку дитини в інформаційно-комунікаційному просторі», що передбачатиме комплекс правових, організаційних, інституційних, психолого-інформативних та мовно-комунікаційних заходів, спрямованих на дотримання основних принципів, викладених у базових міжнародних та спеціалізованих документах з прав дитини; регулювання обігу інформаційної продукції, що забезпечує повноцінний розвиток і соціалізацію дітей; сприяння виробництву та популяризації вітчизняної інформаційної продукції щодо безпеки дитини в інформаційно-комунікаційному просторі; дотримання конфіденційності інформації обмеженого доступу стосовно дітей; захист дітей від негативного інформаційного впливу. Водночас, чи доречним буде прийняття такого нормативно-правового акту на рівні закону, оскільки на сторінці 100 дисертації автор пропонує принципове оновлення законодавства у сфері додержання конституційних прав та свобод дитини, реалізації її права на безпечне для життя і здоров'я середовище шляхом прийняття Закону України «Про безпеку дитини», що, на нашу думку, охоплюватиме положення пропонованого вище нормативно-правового акту.

3. У дослідженні наведено перелік принципів адміністративно-правового забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя та надано їх характеристику. Водночас, практичне застосування правозастосовними органами окреслених в роботі базових засад охорони дитинства передбачає їх більшу деталізацію, серед яких принципи безпекового «дитиноцентризму», комплексності вжиття адміністративно-правового інструментарію у виявленні та врахуванні загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, безперервності застосування адміністративно-правових заходів убезпечення дітей.

4. Ряд рекомендацій, запропонованих автором, мають високу практичну цінність. Однак, це набуло свого відображення лише у відповідних актах впровадження у наукову діяльність та освітній процес. Проте, доцільно було б спрямувати численні авторські пропозиції щодо внесення змін і доповнень до

Закону України «Про охорону дитинства», Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших нормативно-правових актів, спрямованих на захист прав та законних інтересів дітей, до профільного Комітету Верховної Ради України.

5. Дисертанткою доводиться доцільність комплексного запозичення відповідного зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя з урахуванням особливостей зарубіжної та вітчизняної нормотворчості та правозастосування. Натомість не пропонується, де саме у законодавстві України слід використати позитивну зарубіжну практику з цього питання.

Висловлені зауваження і побажання не применшують загальної високої оцінки рівня виконання дисертаційної роботи, її теоретичної цінності та практичної значущості, а перелічені дискусійні положення складають підґрунтя для подальших досліджень та продовження роботи щодо удосконалення наукової думки, підтверджують творчий характер праці, яка добре підготовлена і належним чином оформлена.

ВИСНОВОК

Дисертація Максимової Маргарити Костянтинівни на тему «Адміністративно-правове забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя», подана на здобуття ступеня доктора філософії є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові, науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе для науки адміністративного права та правозастосовної практики завдання.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам, що пред'являються до такого різновиду наукових робіт у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня

2022 р. № 44, вимогам оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), а її автор – Максимова Маргарита Костянтинівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –
завідувач кафедри адміністративно-правових
дисциплін факультету № 2
Донецького державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

Ольга МЕРДОВА

Підпис завідувача кафедри адміністративно-правових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ кандидата юридичних наук, доцента Ольги Мердової засвідчую.

Начальник ВДСД
Донецького державного
університету внутрішніх справ

Юлія МЕРКУЛОВА